

יסודות דיני תוספת שבת*

תוכן העניינים

2	סימן א – יסוד דין תוספת שבת
2	א. המקור
2	ב. העונש
3	ג. הדיעות וההלכה
3	סימן ב – תחום זמן תוספת שבת
3	א. הקדמה
4	ב. דעות הפוסקים מתי הוא זמן בין השמשות
5	ג. בכניסתה – החיוב
7	ד. בכניסתה – תחום הזמן
9	ה. ביציאתה – החיוב
11	ו. ביציאתה – התחום
13	ז. טבלת סיכום:
14	סימן ג – גדרי ופרטי דיני תוספת שבת
14	חלות קדושת התוספת
14	אופן קבלתה
18	דברים המותרים בזמן התוספת
20	תפלת מנחה של ערב שבת
21	סעודת שבת
22	מוצאי שבת
22	סימן ד – תוספת שבת ויום טוב במעגל השנה
22	ראש השנה
24	יום הכיפורים
25	סוכות
25	שמיני עצרת
26	פסח
28	ספירת העומר
28	שבועות
29	יום טוב לשבת

* המאמר נערך ע"י חברי המכון, הרב מנחם מענדל מלול שי, הרב משה חיים חנונו שי, והרב בנימין ביטון שי.

סימן א – יסוד דין תוספת שבת

א. המקור

מקור הדין של 'תוספת שבת' הוא בגמרא (ראש השנה ט, א; וכ"ה ביומא פא, ב):

"וענייתם את נפשתיכם בתשעה לחדש' (ויקרא כג, לב) – יכול יתחיל ויתענה בתשעה, תלמוד לומר 'בערב'. אי 'בערב' – יכול משתחשך, תלמוד לומר 'בתשעה'. הא כיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום, מכאן שמוסיפין מחול על הקודש.

ואין לי אלא בכניסתו ביציאתו מנין, תלמוד לומר 'מערב עד ערב', ואין לי אלא יום הכפורים, שבתות מניין? תלמוד לומר 'תשבתו', אין לי אלא שבתות, ימים טובים מנין? תלמוד לומר 'שבתכם', הא כיצד כל מקום שנאמר 'שבות', מוסיפין מחול על הקודש"¹.

לימוד נוסף הובא במכילתא (שמות כ, ח):

"זכור מלפניו ושמור מלאחריו, מכאן שמוסיפין מחול על הקודש, משל לזאב שהוא טורף מלפניו ומלאחריו"².

יצויין כי תוספת זו אינה רק הוספה בלבד על יום השבת, אלא שמותר להתפלל בה תפלת ערבית של שבת, וכמובא בגמרא (ברכות כז, א) אודות כמה אמוראים שהיו מתפללים את תפלת השבת בזמן התוספת.

ב. העונש

אדם המקבל על עצמו תוספת שבת נאסר בעשיית מלאכה בזמן התוספת. אך אם עבר וקיים במזיד מלאכה האסורה בזמן התוספת, אינו ענוש כרת³, אלא שביטל מצוות עשה⁴.

(1) ראה ראש השנה (שם) שלפי שיטת רבי עקיבא ילפינן לדין תוספת ממש"ג בשמיטה (שמות לד, כא) "בחריש ובקציר תשבת", כלומר שנמשכים דיניהם גם אל תוך הימים שלפניהם ושלאחריהם, ומשם למדים גם לענין דין תוספת שבת ויום טוב (ועיין ר"ה שם בתוס' ד"ה ורבי עקיבא).

(2) ראה לקוטי שיחות (טז, ע' 233 ואילך) בביאור יסוד החילוק בין לימוד הברייתא שבש"ס להמכילתא.

וראה אבודרהם (סדר מעריב של שבת ופירושה, ד"ה ומקדימין; הובא באלי' רבה סימן רסא אות יד): "מנין שמוסיפין בכניסתו וביציאתו שנאמר (שמות טז, כג) שבתון שבת קודש, וכתוב קרא אחרינא (שם לד, ב) שבת שבתון היא לכם".

(3) יומא (פא, א): "יכול יהא ענוש [כרת] על תוספת מלאכה, תלמוד לומר (ויקרא כג, ל) 'וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה', על עיצומו של יום ענוש כרת, ואינו ענוש כרת על תוספת מלאכה".

(4) ראה ר"ן (יומא ב, ב ד"ה ותוספתו זו): "ותוספת זו נשים חייבות בו, אף על גב דמעטיה רחמנא מעונש ואזהרה, והויא ליה מצות עשה שהזמן גרמא, אפילו הכי מרבינן להו בפ' הישן (סוכה דף כח, א) מדכתיב 'האזרח' לרבות נשים אזרחיות שחייבות בעינוי". וכן פשוט לדעת הפוסקים הנזכרים לקמן (הערה 5) דתוספת שבת היא מצוה מדאורייתא (ועכ"פ מצוה עשה מדרבנן – ראה הערה 6). וראה שו"ע אדה"ז (או"ח רסא, ד). ומשנ"ב (שם יט. תרח, א).